

Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης

Τόμ. 1 (2017)

7ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΔΙΔΑΧΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ Π.Τ.Δ.Ε.
ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΨΥΧΟΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων

7^ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

«ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΧΑΡΙΣΜΑΤΙΚΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

ΤΟΜΟΣ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ

ISSN: 2529-1157

Σε Συνεργασία με την Ένωση Ελλήνων Φυσικών και την
Ελληνική Μαθηματική Εταιρεία
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ DIVANICARAVEL
15-18 Ιουνίου 2017

Τα χαρισματικά παιδιά από την αρχαιότητα έως σήμερα

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΦΟΥΣΤΑΝΑ, ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΑΠΕΙΡΑΝΘΙΤΟΥ,
ANNA MARIA ΠΑΓΩΝΗ, ΓΕΩΡΓΙΑ ΡΕΤΟΥΝΙΩΤΗ

doi: [10.12681/edusc.1764](https://doi.org/10.12681/edusc.1764)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΦΟΥΣΤΑΝΑ Α., ΑΠΕΙΡΑΝΘΙΤΟΥ Β., ΠΑΓΩΝΗ Α. Μ., & ΡΕΤΟΥΝΙΩΤΗ Γ. (2019). Τα χαρισματικά παιδιά από την αρχαιότητα έως σήμερα. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, 1*, 1543–1553.
<https://doi.org/10.12681/edusc.1764>

Τίτλος εργασίας:

Τα χαρισματικά παιδιά από την αρχαιότητα έως σήμερα

Συγγραφείς:

Φουστάνα Αγγελική, Διδάκτωρ Ειδικής Αγωγής Χαρισματικών Μαθητών,
Κ.Μ.Ψ.Ε., afousta@primedu.uoa.gr.

Απειρανθίτου Βασιλική, Θεολόγος, Θεολογική Σχολή του Ε.Κ.Π.Α,
vasia94apir@hotmail.gr.

Παγώνη Άννα Μαρία, Ιστορικός, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του
Ε.Κ.Π.Α, annamaria.pagoni@gmail.com.

Ρετουινιώτη Γεωργία, Ιστορικός, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του
Ε.Κ.Π.Α, georginaret2@gmail.com.

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία θα ερμηνευθεί η έννοια της χαρισματικότητας από την αρχαιότητα μέχρι τη σύγχρονη εποχή. Ως χαρισματικά θεωρούνται τα ευφυή, ταλαντούχα και δημιουργικά άτομα. Ήδη από την παιδική τους ηλικία, τα άτομα αυτά εμφανίζουν εξαιρετικές ικανότητες που τα χρήζουν άξια για υψηλή σχολική επίδοση, η οποία μπορεί να αναδειχθεί μέσω διαφοροποιημένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Η ανθρώπινη πρόοδος βασίζεται ιδιαίτερα στα δημιουργήματα και τις επινοήσεις των ευφυών ατόμων του παρελθόντος που με τη συμβολή τους ο ανθρώπινος πολιτισμός διανθίστηκε. Πιο συγκεκριμένα, στην Αρχαία Αθήνα ο Πλάτωνας συνηγορούσε υπέρ της ειδικής εκπαίδευσης των νοητικά ευφυών και σωματικά υγιών ανδρών και γυναικών σε μια ελεύθερη Ακαδημία. Σε αντιπαράθεση στην Αρχαία Σπάρτη, συστατικό στοιχείο της ευφυΐας αποτελούσαν οι πολεμικές δεξιότητες και η σωματική ρώμη.

Η εκπαίδευση των ευφυών παιδιών στην Κίνα βασίστηκε στις δυτικές αντιλήψεις για την ευφυΐα. Η γενική ιδέα που επικρατούσε στην αυτοκρατορική Κίνα, ήταν ότι τα ευφυή παιδιά είχαν ένα έμφυτο χάρισμα που πήγαζε από τον Θεό. Στη δυναστεία του Τανγκ, οι χαρισματικοί νέοι λάμβαναν ειδική εκπαίδευση στην αυτοκρατορική αυλή και επιλέγονταν, για να στελεχώσουν τις δημόσιες δομές.

Κατά τη διάρκεια του 14^{ου} και μέχρι τον 18^ο αιώνα οι θεωρήσεις περί χαρισματικών παιδιών διαφοροποιούνταν. Κατά τον Μεσαίωνα η ευφυΐα γινόταν αντιληπτή ως ένα μυστικιστικό χάρισμα που δεν μπορούσε να ερμηνευτεί διαφορετικά από την ανθρώπινη φύση. Την περίοδο της Αναγέννησης ιδιοφυείς χαρακτηρίζονται οι πνευματικά προικισμένοι οντότητες εξ' ολοκλήρου εκτός φυσικής κανονικότητας. Εν συνεχεία, κατά τον

Διαφωτισμό η έννοια της ευφυΐας περιλάμβανε την επίδειξη εξαιρετικών διανοητικών ή δημιουργικών δυνάμεων εγγενών ή επίκτητων.

Κοινός τόπος στην προσέγγιση της χαρισματικότητας είναι ότι η σημασία του όρου και οι προσπάθειες εκπαίδευσης των χαρισματικών μαθητών αλλάζουν περιεχόμενο από εποχή σε εποχή. Η μελέτη της ιστορικής αναδρομής της έννοιας και των εκπαιδευτικών υπηρεσιών αναλύεται μέσα από παραδείγματα χαρισματικών ατόμων κατά τη διάρκεια των αιώνων, οι οποίοι έχουν συμβάλει καθοριστικά στον ανθρώπινο πολιτισμό και διαμέσου ιστορικών περιόδων και κρατών, που έθεσαν ως επίκεντρο τη χαρισματική εκπαίδευση.

Λέξεις-Κλειδιά

χαρισματικότητα, ευφυΐα, ταλέντο, δημιουργικότητα, ανθρώπινος πολιτισμός.

Abstract

In this project the meaning of the word giftedness will be interpreted from ancient times until modern age. Being gifted they are considered the brilliant, talented and creative people. Since their childhood these unique individuals have excellent skills which help them to be really efficient in school. These high school performances can be featured through differential educational programs. Human progress is based particularly on the creations and inventions of the brilliant people of the past. With their help the human civilization was significantly enhanced. In particular during ancient times in Athens, Plato was supporting special education for the bright and physically healthy men and women in a free Academy. On the other hand, in ancient Sparta combat skills and physical strength were considered as the ingredients of giftedness. Brilliant children's education in China based upon the westerns interpretation regarding giftedness. The main idea, which dominated during imperial China, was that the bright children had that natural charisma which originated from God. Through Tang's dynasty talented young men were receiving special education in the imperial yard and afterwards they were chosen to staff the public structure. From 14th to 18th century there were a lot of different opinions concerning genius children. During the Middle Ages, cleverness was considered as a mystical charisma which could not be interpreted by the human nature. On the other hand during Renaissance, geniuses were considered those who were intellectually blessed people above and beyond the normal regularity. In the Enlightenment, the sense of giftedness started to include the demonstration of excellent mental or creative power which were inherited or acquired. The meaning of the term giftedness and the efforts to educate gifted students are continuously changing over the years. This historical retrospection of giftedness

and educational techniques is analyzed through the examples of gifted individuals during the centuries. These people have fundamentally contributed determinately in the human civilization. There's no denying that through certain historical periods, the gifted were aided reasonably due the importance and value of special education.

Keywords

giftedness, brilliance, talent, creativity, human civilization.

Τα χαρισματικά παιδιά από την αρχαιότητα έως σήμερα

Υπάρχουν διάφορα μοντέλα που επιχειρούν τον ορισμό της χαρισματικότητας. Η χαρισματικότητα γενικώς θεωρείται ως μια πολυπαραγοντική έννοια και οι σύγχρονες θεωρίες της εστιάζουν στο μοντέλο των πολλαπλών διαστάσεων. Περιλαμβάνει ευφυή, ταλαντούχα και δημιουργικά άτομα, τα οποία είναι άξια για υψηλές αποδόσεις και για να αναδειχθούν χρήζουν διαφορετικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και υπηρεσιών. Κατά κανόνα, θα μπορούσε κανείς να ορίσει τη χαρισματικότητα ως το δυναμικό ενός ατόμου που είναι ικανό για ασυνήθιστες επιδόσεις σε έναν ή περισσότερους ειδικούς τομείς (ειδικό χάρισμα ή ταλέντο), όπως για παράδειγμα, στη γλώσσα, στα μαθηματικά, στο σκάκι, στη μουσική, ενώ λιγότερο συχνά εντοπίζονται άτομα που είναι χαρισματικά σε διάφορους τομείς (πολυτάλαντα). Η ευφυΐα είναι ένα εγγενές στοιχείο. Για την εμφάνισή της η επίδραση του περιβάλλοντος και η κληρονομικότητα είναι καθοριστική. Τα ευφυή άτομα εμφανίζουν κάποια ιδιαίτερα γνωστικά χαρακτηριστικά: όπως πρώιμα ανεπτυγμένη γλώσσα και σκέψη, πρώιμη ανάγνωση και γραφή, αναβαθμισμένη κατανόηση, λογική σκέψη και εξαιρετικές επιδόσεις στα μαθηματικά. Κάποια από τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους είναι: η προσαρμοστικότητα σε ποικίλες εμπειρίες, η επίγνωση του κοινωνικού τους ρόλου, η υπομονή, η πολυπλοκότητα, η νεωτερικότητα και η ενσυναίσθηση. Έχουν μεγάλο εύρος ενδιαφερόντων, είναι εσωστρεφείς και αν και προσαρμόζονται στο κοινωνικό περιβάλλον συχνά επιλέγουν την μοναξιά και την απομόνωση.

Χαρακτηριστικό μοντέλο μιας τέτοιας προσέγγισης της χαρισματικότητας είναι το μοντέλο του Gardner (1983), ο οποίος διακρίνει επτά τύπους χαρισματικότητας στη θεωρία του περί πολλαπλής ευφυΐας. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, η οποία κατακτά έδαφος στο χώρο της εκπαίδευσης των χαρισματικών παιδιών, ο Gardner πιστεύει ότι δεν υπάρχει μία αλλά πολλές ευφυΐες και συγκεκριμένα διακρίνει τους ακόλουθους τύπους ευφυΐας:

- **Γλωσσική ευφυΐα:** μέσω αυτής εκδηλώνεται η ευαισθησία για τη σημασία των λέξεων και την ορθή χρήση του λόγου. Σύμφωνα με τον Gardner, η γλωσσική ευφυΐα ανήκει στις ικανότητες του ατόμου που αναπτύσσονται αργά από πλευράς ηλικίας, πιθανόν διότι η πλήρης ανάπτυξή τους βασίζεται στις εμπειρίες της ζωής.
- **Λογική - μαθηματική ευφυΐα:** η μαθηματική σκέψη, η ικανότητα χρήσης των αριθμών.
- **Χωρική ευφυΐα:** η ικανότητα αντίληψης του χώρου.
- **Σωματική-κινησιολογική ευφυΐα:** η ικανότητα να χρησιμοποιεί κανείς το σώμα του με εξαιρετικά επιδέξιο τρόπο, με στόχο την καλλιτεχνική έκφραση, τον αθλητισμό ή την επιδέξια εργασία με αντικείμενα. Είναι αποτέλεσμα μιας αρμονίας μεταξύ πνεύματος και σώματος, με το μυαλό να εκπαιδεύεται πώς να χρησιμοποιήσει κατάλληλα το σώμα και το σώμα να εκπαιδεύεται πώς να ανταποκρίνεται στη δύναμη του μυαλού.
- **Μουσική ευφυΐα:** περιλαμβάνει όχι μόνο την στενή έννοια της μουσικής ικανότητας, αλλά και την πλευρά της κατάλληλης διάθεσης και του συναισθήματος που είναι απαραίτητα για τη μουσική έκφραση. Ανήκει στα ταλέντα που εκδηλώνονται νωρίς ηλικιακά.
- **Ενδοπροσωπική ευφυΐα:** εκδηλώνεται ως ευαισθησία προς τα προσωπικά συναισθήματα του ατόμου.
- **Διαπροσωπική ευφυΐα:** αναφέρεται στην ικανότητα να αντιλαμβάνεται το άτομο τον κόσμο με διάφορους τρόπους (κοινωνική ευφυΐα). (Αγγελική Φουστάνα, Ο ρόλος της ευφυΐας στον ανθρώπινο πολιτισμό - Η ευφυΐα ως πολιτισμικό, ψυχοφυσιολογικό και εκπαιδευτικό φαινόμενο, 2012)

Αρχαία Ελλάδα

Είναι γεγονός ότι οι ευφυείς άνθρωποι του παρελθόντος έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην ανθρώπινη πρόοδο καθώς με τη συμβολή τους ο πολιτισμός διανθίστηκε. Στην αρχαία Ελλάδα υποστηριζόταν η άποψη ότι οι άνθρωποι διαφέρουν ως προς τη μάθηση, τη σκέψη, την αιτιολόγηση, την επίλυση προβλημάτων και την παραγωγή των σωστών ιδεών. Επιπλέον θεωρούσαν ότι η έννοια της δημιουργικότητας προσφέρθηκε από τους θεούς και στη συνέχεια ο ίδιος ο άνθρωπος έπρεπε να την ανακαλύψει. Το μυαλό αποτελείται από δυο θαλάμους, ο πρώτος ελέγχεται από τους θεούς και προορίζεται να γεμίσει με τις δημιουργικές τους ιδέες και ο δεύτερος χρησιμοποιείται για να εκφράσει την έμπνευση των θεών διαμέσου του λόγου και της γραφής. (Kerr B. , 2009)

Πιο συγκεκριμένα οι Αθηναίοι θεωρούσαν χαρισματικούς αυτούς που εμφάνιζαν ιδιαίτερες ακαδημαϊκές γνώσεις, πολιτισμό και φυσική κατάσταση. Σε αντίθεση οι Σπαρτιάτες έδιναν έμφαση στις στρατιωτικές ικανότητες και την πειθαρχία και όριζαν την ευφυΐα ως συνώνυμο της ανδρείας στη μάχη και της

ηγετικής ικανότητας. (Αγγελική Φουστάνα, Ο ρόλος της ευφυΐας στον ανθρώπινο πολιτισμό - Η ευφυΐα ως πολιτισμικό, ψυχοφυσιολογικό και εκπαιδευτικό φαινόμενο, 2012)

Ο Πλάτωνας συνηγορούσε υπέρ μιας ειδικής εκπαίδευσης για άτομα με νοητική και σωματική υπεροχή σε μια Ελεύθερη Ακαδημία. Στην Ακαδημία επιλέγονταν νέοι και νέες ανάλογα με τη νοημοσύνη και το σωματικό σφρίγος τους και όχι ανάλογα με την κοινωνική τους θέση. Η Ακαδημία που ίδρυσε θεωρείται το πρώτο και μακροβιότερο πανεπιστήμιο του κόσμου. (Παπαδάτος, Ο ρόλος της ευφυΐας στον ανθρώπινο πολιτισμό- Η ευφυΐα ως πολιτισμικό, ψυχοφυσιολογικό και εκπαιδευτικό φαινόμενο, 2012). Έδειχνε προτίμηση για μια ανώτερη εκπαίδευση (γεωμετρία, αστρονομία) η οποία θα παρεχόταν από άτομα που κατείχαν το φυσικό χάρισμα και θα διευκόλυναν την εκπαίδευση των νεαρών σπουδαστών. (Wet)

Ο ίδιος ο Πλάτωνας θεωρείται από την πλειοψηφία των ανθρώπων ως χαρακτηριστικό παράδειγμα ευφυΐας και είναι αυτός που έθεσε τα φιλοσοφικά θεμέλια του δυτικού πολιτισμού. Ήταν οπαδός της διαλεκτικής, της αναζήτησης της αλήθειας πίσω από τις σκέψεις και τα πράγματα. Το ενδιαφέρον του για την κοινωνική ανακατανομή μέσα από τον έλεγχο της νοημοσύνης ήταν έντονο. Διατήρησε όσα χρόνια έζησε το ζήλο της ανθρώπινης βελτίωσης. Η φιλοσοφία του είναι ένα εργαλείο όχι μόνο για την ερμηνεία αλλά και για την αναδόμηση του κόσμου. Οι «Διάλογοι του» είναι ένα από τα πιο πολύτιμα αποκτήματα της ανθρωπότητας και μέσα από αυτούς πήρε για πρώτη φορά το σχήμα της η φιλοσοφία. Σε αυτούς είναι εμφανής η οξυδέρκεια και η ευστροφία του ως στοχαστή και συγγραφέα. Εξαιρετική επίσης είναι και η συμβολή του στα μαθηματικά, στη λογική, στη φιλοσοφία και στη ρητορική. (Παπαδάτος, Ο ρόλος της ευφυΐας στον ανθρώπινο πολιτισμό-Η ευφυΐα ως πολιτισμικό, ψυχοφυσιολογικό και εκπαιδευτικό φαινόμενο, 2012).

Ο Αριστοτέλης είναι ένα ακόμα παράδειγμα ευφυΐας κατά την αρχαιότητα, του οποίου η σκέψη χαρακτηρίζεται από απίστευτο διανοητικό βάθος και εύρος. Σε αυτήν υπάρχει η σοφία, η ηρεμία, η εγκράτεια, η απεριόριστη νοημοσύνη. Δημιούργησε νέα επιστημονικά πεδία όπως την βιολογία, την εμβρυολογία και την λογική. Το έργο του έγινε το θεμέλιο της αναπτυσσόμενης επιστήμης στον αρχαίο κόσμο και συνιστά το πρώτο ολοκληρωμένο σύστημα στη Δυτική Φιλοσοφία. Επηρέασε όσο κανένας άλλος τον ανθρώπινο νου. (Παπαδάτος, Ο ρόλος της ευφυΐας στον ανθρώπινο πολιτισμό-Η ευφυΐα ως πολιτισμικό, ψυχοφυσιολογικό και εκπαιδευτικό φαινόμενο, 2012) Ασχολήθηκε με διάφορα γνωστικά αντικείμενα όπως η φυσική, η βιολογία, η ζωολογία, η μεταφυσική, η ηθική, η ποίηση, το θέατρο, η μουσική, η ρητορική, η πολιτική κ.α. Σπουδαία είναι η προσφορά του στην επιστήμη της λογικής. Αυτή συνιστά την μελέτη των τρόπων συλλογισμού (εκείνων που ισχύουν, καθώς και των εσφαλμένων) όπως και τη χρήση έγκυρων συλλογισμών. Στην τελευταία αυτή έννοια, η λογική χρησιμοποιείται στις περισσότερες πνευματικές δραστηριότητες, συμπεριλαμβανομένης της

φιλοσοφίας και της επιστήμης, αλλά στην πρώτη έννοια κατά κύριο λόγο μελετήθηκε στους κλάδους της φιλοσοφίας, των μαθηματικών, της σημασιολογίας και της πληροφορικής. Εξετάζει γενικές μορφές οι οποίες μπορούν να επιχειρηματολογηθούν. Στα μαθηματικά εξετάζεται η μελέτη των έγκυρων συμπερασμάτων μέσα σε μια τυπική γλώσσα. Η λογική επιπλέον μελετήθηκε στη θεωρία επιχειρηματολογίας. Συχνά χωρίζεται σε τρία μέρη, τον επαγωγικό συλλογισμό, τον υποθετικό-παραγωγικό συλλογισμό και τον παραγωγικό συλλογισμό.

Αρχαία Κίνα

Η εκπαίδευση των ευφυών στην Κίνα βασίστηκε στις δυτικές συλλήψεις για την ευφυΐα. Η γενική ιδέα που επικρατούσε στην αυτοκρατορική Κίνα ήταν ότι τα ευφυή παιδιά είχαν ένα έμφυτο χάρισμα που πήγαζε από τον Θεό, αποκαλούνταν ως «ουράνια», «θεία» παιδιά. (Kurt A. Heller F. J., 2000). Στην Αρχαία Κίνα η ευφυΐα ήταν απόλυτα συνυφασμένη με τις υψηλές επιδόσεις. (Wet). Η έννοια της νοημοσύνης όπως προσδιορίστηκε από τον Κομφούκιο 2.500 χρόνια πριν ταιριάζει απόλυτα με τη σημερινή απόδοση του όρου. Ο ίδιος θεωρούσε ότι η νοημοσύνη δεν αποτελεί παγκόσμιο χάρισμα αλλά αφορά την ύπαρξη ενός εξαιρετικού εγκεφάλου και ενός γρήγορου νου που υποδηλώνει την ταχύτητα της νοητικής λειτουργίας, στοιχεία που υποστηρίζονται και από σύγχρονες μελέτες. Επιπλέον, ο Κομφούκιος έδινε ιδιαίτερη έμφαση στην αισθητηριακή διάκριση, στην ιδιότητα δηλαδή των αισθητήριων οργάνων του σώματος να προσλαμβάνουν πληροφορίες και να τις χρησιμοποιούν. Για τον Κομφούκιο δεν είναι όλοι οι άνθρωποι ίσοι αλλά κατατάσσονται σε τρεις τύπους: ανώτερο, μέσο, κατώτερο, θυμίζοντας την κατάταξη που είχε δώσει και ο Πλάτωνας μελετώντας διαφορές στη νοητική ικανότητα σε ανθρώπους από χρυσό, ασήμι ή μπρούντζο. Παρόλη την ταξινόμηση των ανθρώπων σε τρεις τύπους ανάλογα με τη νοητική διαφοροποίηση του καθενός, ο Κομφούκιος πίστευε στην εκπαίδευση και διδασχία όλων των ανθρώπων διακηρύσσοντας την, όπως επιπλέον και στην παροχή αυτής της εκπαίδευσης ανάλογα με τις ικανότητες του καθενός. Υποστήριζε όπως είναι προφανές, τη σημερινή διάκριση της γενικής ικανότητας και των επιμέρους ειδικών ικανοτήτων. Τέλος ο Κομφούκιος διαφοροποιούσε τη νοητική ικανότητα την οποία παρέχει ο «ουρανός» από το αποτέλεσμα της μάθησης μέσω εκπαίδευσης και εξάσκησης, διάκριση εμφανής στη σύγχρονη εποχή ως διαφορά μεταξύ «φύσης και αγωγής» του ατόμου. (Παπαδάτος, Ο ρόλος της ευφυΐας στον ανθρώπινο πολιτισμό-Η ευφυΐα ως πολιτισμικό, ψυχοφυσιολογικό και εκπαιδευτικό φαινόμενο, 2012).

Κατά την περίοδο της Δυναστείας του Τανγκ (618), οι χαρισματικοί νέοι, τα εξαιρετικά ταλαντούχα παιδιά καλούνταν στην αυτοκρατορική αυλή όπου λάμβαναν ειδική εκπαίδευση για να στελεχώσουν μετέπειτα τις δημόσιες δομές. (Kerr B. , 2009).

Όπως είναι προφανές η κινεζική κουλτούρα επηρέασε σε πολύ μεγάλο βαθμό τις σκέψεις και τα εξαγόμενα συμπεράσματα που είχαν προκύψει για τη μελέτη αυτής της τόσο ιδιάζουσας περίπτωσης παιδιών ενώ παράλληλα άνοιξε νέους ορίζοντες μελέτης και επαναπροσδιορισμού των αντιλήψεων του σύγχρονου κόσμου σχετικά με την ευφυΐα.

Μεσαίωνα- Διαφωτισμός-Αναγέννηση

Πριν τον 18ο αιώνα οι θεωρήσεις για την ευφυΐα ποικίλουν. Οι σημασίες της ήταν πολλές και διαφορετικές, μπορούσε να σημαίνει προστατευτικό πνεύμα, φυσική τάση ή χαρακτηριστικό ταπεραμέντο, φυσική ικανότητα ή έμφυτο κληροδόμημα. Παρουσιαζόταν ως ένα μυστικιστικό χάρισμα που δεν μπορούσε να ερμηνευθεί από τους κατοχυρωμένους νόμους της ανθρώπινης φύσης. Στην ιστορία του κόσμου υπάρχουν κάποιες συγκεκριμένες χρονικές περίοδοι όπου παρατηρείται ραγδαία αύξηση στον αριθμό των ευφυών ατόμων (5ος αιώνας, χρυσά έτη κινεζικού πολιτισμού) ενώ άλλες στις οποίες κυριαρχεί η μετριότητα όπως στο Μεσαίωνα (5ος-15ος αιώνας π.Χ.). (Αγγελική Φουστάνα, Ο ρόλος της ευφυΐας στον ανθρώπινο πολιτισμό - Η ευφυΐα ως πολιτισμικό, ψυχοφυσιολογικό και εκπαιδευτικό φαινόμενο, 2012). Κατά τον Μεσαίωνα η χαρισματικότητα νοούταν ως κάτι ξένο, εκτός φυσικής κατανόησης, σαν ένα διαφορετικό είδος. Οι χαρισματικοί διέφεραν από τους απλούς ανθρώπους ως προς την νοητική ανάπτυξη και ταπεραμέντο· όπως ο άνθρωπος διαφέρει από τον πίθηκο. Την ίδια περίοδο θεωρούταν πως οι χαρισματικοί πέθαιναν σε μικρή ηλικία ως μια «μορφή ανταποδοτικής αιτιολογίας». (Kurt A. Heller F. J., 2000).

Στην Αναγέννηση, περίοδο με μεγάλο αριθμό ιδιοφυών, όσοι είχαν ταλέντο στη λογοτεχνία, στην αρχιτεκτονική, στις τέχνες ενισχύονταν από τις κεντρικές κυβερνήσεις και τους ιδιώτες και επιβραβεύονταν με πλούτο και τιμές. Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων ανθρώπων οι οποίοι άφησαν δείγματα ευφυΐας και δημιουργικότητας στον κόσμο είναι: ο Μιχαήλ Άγγελος, ο Λεονάρντο Ντα Βίντσι, ο Βοκκάκιος και ο Δάντης. (Αγγελική Φουστάνα, Ο ρόλος της ευφυΐας στον ανθρώπινο πολιτισμό - Η ευφυΐα ως πολιτισμικό, ψυχοφυσιολογικό και εκπαιδευτικό φαινόμενο, 2012).

Στους αιώνες κατά τους οποίους κυριάρχησε το κίνημα του Διαφωτισμού η έννοια της ευφυΐας μεταβλήθηκε και απέκτησε από τότε το κύριο νόημα της. Ως ευφύες θεωρούταν το άτομο που επιδείκνυε εξαιρετικές διανοητικές ή δημιουργικές δυνάμεις εγγενείς ή επίκτητες. (Αγγελική Φουστάνα, Ο ρόλος της ευφυΐας στον ανθρώπινο πολιτισμό - Η ευφυΐα ως πολιτισμικό, ψυχοφυσιολογικό και εκπαιδευτικό φαινόμενο, 2012). Η χαρισματικότητα την περίοδο του Διαφωτισμού (και του Ρομαντισμού) θεωρήθηκε ως κάτι το πνευματικό. (Kurt A. Heller F. J., 2000). Χαρακτηριστικό είναι πως οι θεωρητικοί του 20ου αιώνα αναθεώρησαν τον προσδιορισμό των ευφυών με

βάση τις τότε σύγχρονες τάσεις σύμφωνα με τις οποίες η ευφυΐα είναι μια ιδέα που προέκυψε υπό την πίεση των κοινωνικών, πολιτικών και ιστορικών συνθηκών του Διαφωτισμού. (Αγγελική Φουστάνα, Ο ρόλος της ευφυΐας στον ανθρώπινο πολιτισμό - Η ευφυΐα ως πολιτισμικό, ψυχοφυσιολογικό και εκπαιδευτικό φαινόμενο, 2012).

Σύμφωνα με το Durant μέσα στους κυριότερους διανοούμενους όλων των εποχών, όσοι δηλαδή με τη σκέψη αλλά και με το πάθος και τη δράση τους επηρέασαν περισσότερο την ανθρωπότητα, βρίσκονται προσωπικότητες που έζησαν τους αιώνες της Αναγέννησης και του Διαφωτισμού. Χαρακτηριστικοί είναι οι ακόλουθοι. Ο Σερ Φράνσις Μπέικον(1561-1626) υπήρξε φιλόσοφος, πολιτικός, επιστήμονας και θεολόγος. Η ιστορία της ευρωπαϊκής διάνοησης, από τις ημέρες του μέχρι σήμερα, έχει δομηθεί στις ιδέες του για την αρχή του κόσμου. Ο Σερ Ισαάκ Νιούτον(1643-1727) ασχολήθηκε με τα μαθηματικά, τη φυσική, την αστρονομία, τη θεολογία και τη φιλοσοφία. Είναι ο άνθρωπος που ανακάλυψε το νόμο της βαρύτητας ενώ οι νόμοι της κίνησης και της μηχανικής που διατύπωσε υπήρξαν το θεμέλιο για τις ακόλουθες τεχνικές ανακαλύψεις και προόδους. Τέλος ο Βολτέρος(1694-1778) ήταν ο κύριος εκπρόσωπος του Διαφωτισμού και αυτός που εισήγαγε στη Γαλλία τη θεωρία της μηχανικής του Νιούτον και της ψυχολογίας του Τζων Λοκ. Επιπλέον αποτέλεσε υπερασπιστή της ανεξιθρησκείας, της ελευθερίας του λόγου και του διαχωρισμού εκκλησίας και κράτους. (Αγγελική Φουστάνα, Ο ρόλος της ευφυΐας στον ανθρώπινο πολιτισμό- Η ευφυΐα ως πολιτισμικό, ψυχοφυσιολογικό και εκπαιδευτικό φαινόμενο, 2012).

Ορισμένα ακόμη παραδείγματα ευφυών ανθρώπων, των οποίων η σκέψη και η δράση τους επηρέασε την ανθρωπότητα είναι τα παρακάτω: Λεονάρντο ντα Βίντσι: Γεννήθηκε στις 15 Απριλίου του 1452 στο Βίντσι της Ιταλίας. Ήταν αρχιτέκτονας, ζωγράφος, γλύπτης, μουσικός, εφευρέτης, μηχανικός, ανατόμος, γεωμέτρης και επιστήμονας που έζησε την περίοδο της Αναγέννησης. Θεωρείται αρχετυπική μορφή του Αναγεννησιακού Ουμανιστή, του Αναγεννησιακού καλλιτέχνη, Homo Universalis και μια ιδιοφυής προσωπικότητα. Υπήρξε σημαντικός εφευρέτης και επιστήμονας με τεράστια συνεισφορά στην ανατομία και την αστρονομία. Μεταξύ των πιο διάσημων έργων του είναι η Μόνα Λίζα και ο Μυστικός Δείπνος. Αν και εντελώς ασυνήθιστο για έναν ζωγράφο, ο Λεονάρντο Ντα Βίντσι δεν άφησε πίσω καμία ρεαλιστική εικόνα με τον εαυτό του. Ο αμφιδέξιος και δυσλεκτικός Ντα Βίντσι μπορούσε να ζωγραφίσει προς τα εμπρός με το ένα χέρι, ενώ έγραφε προς τα πίσω με το άλλο, δημιουργώντας έναν καθρέφτη-εικόνα που είναι δύσκολο να διαβάσουν όσοι βρίσκονταν μπροστά του. Ήταν μεγάλος οπαδός των λογοπαίγνιων και των παιχνιδιών με λέξεις. (Λεονάρντο Ντα Βίντσι Μυστικά της δημιουργίας του στην τέχνη και την επιστήμη)

Ένα ακόμη παράδειγμα ευφυΐας είναι ο Άλμπερτ Αϊνστάιν. Γερμανός φυσικός το όνομα του οποίου έγινε συνώνυμο ευφυΐας. Γεννήθηκε στο Ulm το Μάρτιο

του 1879. Σε μικρή ηλικία ανέπτυξε ένα δυνατό πάθος για τη μουσική. Σπουδαία είναι η συμβολή του στο πεδίο της φυσικής με τη θεωρία της σχετικότητας, καθώς και σε άλλες περιοχές με την κβαντική θεωρία. Είναι γεγονός πως κατάφερε να γίνει ο πιο λαμπρός επιστήμονας της εποχής του. Δημοσίευσε συνολικά περισσότερες από 300 επιστημονικές εργασίες. Στο τέλος του 1905 αναπτύσσει την πιο διάσημη εξίσωσή του. Η εργασία εντόπιζε μια νέα σχέση μεταξύ της ενέργειας και της μάζας: $E=mc^2$. Ο Αϊνστάιν κέρδισε το Νόμπελ Φυσικής «για τις υπηρεσίες του στη Θεωρητική Φυσική και ειδικότερα για την ανακάλυψη του νόμου του «φωτοηλεκτρικού φαινομένου» που άλλαξε τον τρόπο με τον οποίο οι φυσικοί κατανοούν τη συμπεριφορά του φωτός και εν τέλει το σύμπαν. (Miller, 2002)

Σύγχρονη εποχή

Μέχρι σήμερα δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός για την ευφυΐα. Η σημασία του όρου αλλάζει περιεχόμενο από εποχή σε εποχή. Αυτό που έχει επικρατήσει έως τις μέρες μας είναι η άποψη ότι ευφυής είναι ο άνθρωπος που έχει γεννηθεί με υψηλή νοημοσύνη. Η σημαντική συμβολή των προικισμένων ατόμων στον ανθρώπινο πολιτισμό αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι εμφανίζουν μεγάλο εύρος ενδιαφερόντων, υψηλές επιδόσεις και πρωτοποριακή σκέψη. Παρουσιάζουν εξαιρετική πολυπραγμοσύνη σε πολλούς τομείς. Με τον όρο πολυπραγμοσύνη, εννοούμε τον αριθμό των πεδίων στα οποία ένα άτομο εμφανίζει εξαιρετική επίδοση και υπεροχή.

Είναι γεγονός ότι εξέχουσα σημασία στην άνθιση του ανθρώπινου πολιτισμού παίζουν οι χαρισματικοί άνθρωποι κατά τη διάρκεια της ιστορίας. Ενδιαφέρον μας προκαλεί το γεγονός ότι μετά τον Ντα Βίντσι και τον Αϊνστάιν δεν συναντάμε τόσο σπουδαίες ανακαλύψεις στην επιστήμη. Μία εξήγηση μπορεί να είναι ότι σήμερα η επιστήμη έχει διασπαστεί σε πολλές ειδικότητες· είναι πολύ δύσκολο πλέον ένα άτομο να είναι δημιουργικό σε πολλά διαφορετικά πεδία ταυτοχρόνως. Στην εποχή μας είναι τόσο πολλά αυτά που πρέπει να μάθει κάποιος σε κάθε τομέα των μαθηματικών ή της αστρονομίας ή της φυσικής ώστε είναι δύσκολο να γίνει ειδικός ακόμα και σε έναν κλάδο. Πέρα από αυτό, στην σύγχρονη εποχή οι επιστήμονες είναι πολλοί περισσότεροι από ότι ήταν σε παλαιότερες εποχές. Οι νέες γενιές δεν σημαίνει ότι δεν προετοιμάζουν ευφυή άτομα με σημαντική κοινωνική, επιστημονική και τεχνολογική συνεισφορά. Είναι αναγκαίο το κάθε άτομο να αναπτύξει στο μέγιστο το υψηλό νοητικό, συναισθηματικό και ηθικό δυναμικό που διαθέτει καθώς θα αποτελέσει τους απερχόμενους ηγέτες και επιστήμονες του μέλλοντος.

Το εκπαιδευτικό σύστημα οφείλει να παρέχει στους μαθητές την εκπαίδευση που τους αρμόζει και να διασφαλίσει ότι τα άτομα με εξαιρετικό δυναμικό θα λάβουν την στήριξη που χρειάζονται προκειμένου να γίνουν παραγωγικοί

πολίτες. Πρέπει να αναγνωρίσει τις ικανότητες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών και να τα αναδείξει. Είναι επιτακτική ανάγκη η εκπαίδευση αυτών των παιδιών να εστιάζει σε δύο βασικούς στόχους: στην ανάπτυξη της ικανότητας να γίνουν λειτουργικοί πολίτες σε μια πλουραλιστική κοινωνία και στην ανάδειξη του υψηλού δυναμικού τους στο μέγιστο βαθμό. Τα ευφυή παιδιά μπορούν να ωφεληθούν από την ειδική εκπαίδευση η οποία θα τους παράσχει τη δυνατότητα να αναπτύξουν τις εξαιρετικές δεξιότητες που διαθέτουν. Υποχρέωση της εκπαιδευτικής διαφοροποίησης είναι να διακρίνει αυτήν την κατηγορία παιδιών, αλλιώς το ταλέντο τους και η ιδιαιτερότητα τους θα υποβαθμιστεί και θα εκφυλιστεί. Η ειδική εκπαίδευση επομένως, οφείλει να περιλαμβάνει εμπλουτισμό της ύλης, επιτάχυνση(συμπύκνωση αναλυτικού προγράμματος και παράλειψη τάξεων) ώστε το ενδιαφέρον τους να μένει αμείωτο αλλά και ειδική ομαδοποίηση σύμφωνα με τις γνωστικές τους ικανότητες και το αναπτυξιακό τους επίπεδο. Τα οφέλη από την ειδική ομαδοποίηση είναι τόσο ακαδημαϊκά όσο και ψυχολογικά. Επιπροσθέτως τα μαθήματα πρέπει να προσφέρονται από ειδικούς παιδαγωγούς, ενώ το στοιχείο της πρώιμης παρέμβασης είναι σημαντικό. Η συμβολή των χαρισματικών ατόμων στον ανθρώπινο πολιτισμό είναι εξέχουσα και αποτελεί επένδυση για το μέλλον μιας χώρας.

Βιβλιογραφικές Παραπομπές

Kerr, B. (2009). *Encyclopedia of Giftedness, Creativity and Talent*.

Kurt A. Heller, F. J. (2000). *International Handbook of Giftedness and Talent*.

Miller, A. (2002). *Αινστάιν Πικάσο ο χώρος ο χρόνος και η ομορφιά*. Τραυλός.

Wet, C. F. (n.d.). www.slideshare.net.

Αγγελική Φουστάνα, Γ. Π. (2012). *Ο ρόλος της ευφυΐας στον ανθρώπινο πολιτισμό - Η ευφυΐα ως πολιτισμικό, ψυχοφυσιολογικό και εκπαιδευτικό φαινόμενο*. Αθήνα: ΠΕΔΙΟ.

Λεονάρντο Ντα Βίντσι *Μυστικά της δημιουργίας του στην τέχνη και την επιστήμη*. Μέγαρο Μουσικής, Αθήνα.

